

Léčivé rostliny třetího tisíciletí

Prof. Ing. Pavel Valíček, DrSc., Ing. Dr. Ladislav Kokoška, Ing. Kamila Holubová, CSc.

ARALKA MANDŽUSKÁ

Původ a rozšíření

Je typickou rostlinou Dálného východu, kde roste na jihovýchodě Amurské oblasti a téměř po celém Přímořském a v jižní části Chabarovského kraje. Setkáme se s ní i na jižním Sachalinu a na Kurilských ostrovech, ale také v Číně (Mandžusku) a Koreji. Roste v malých skupinách nebo jednotlivě na osvětlených místech, kde byl narušen porost listnatých nebo smíšených lesů, tj. na holinách, pasekách, požářištích apod., kde roste až do výšky 500 m nad mořem.

Rod aralka, *Aralia*, ze stejnojmenné čeledi má však asi 35 druhů, rostoucích v tropech a subtropích obou polokoulí. Jde o nevysoké stromy nebo velké byliny se složenými listy.

Botanický popis

Aralka mandžuská, *Aralia mandshurica*, je nízký strom dorůstající 1,5-3 m výšky. Vzhledem připomíná palmu, neboť má k vrcholu nahloučené olistění. Hnědavé, na řezu bílé kořeny jsou rozloženy radiálně pod povrchem půdy až do vzdálenosti 2-3 m. Téměř nevětvený kmen a větve jsou porostlé hustými, velkými a ostrými ostny. Kmínky jsou často ve spodní části bez listů, nahoře s listy až 1 m dlouhými, dvakrát až třikrát lichozpeřenými, s dlouhými řapíky (obr.2/5). Lístky jsou eliptické nebo vejčité, až 1,8 m dlouhé se zašpičatělým vrcholem, okrouhlou bází a zubatými okraji.

Ze středu listové růžice vyrůstá 5-8 květenství ve tvaru složené laty, až 0,5 m velkých. Oboupohlavné nebo samčí květy jsou drobné a zpravidla pětičetné. Zelený kalich má nevýrazné zuby, oválné korunní plátky bělavé nebo krémové barvy. Plod je černá, kulovitá až elipsoidní, žebnatá peckovice 0,3-0,5 cm velká s pěti semeny.

Kromě uvedeného druhu obsahují obdobné účinné látky i další. Velmi příbuzná předcházejícímu druhu je Aralka srdčitá, *Aralia cordata* (obr. 2/III, barevná příloha) jejíž nadzemní část má jednoletý bylinný charakter a velmi dobře se množí semeny. Roste na jihu Sachalinu a Kurilských ostrovů. Aralka Schmidtova, *Aralia schmidtii*, je rozšířena v jižní a střední části Sachalinu a v Japonsku na ostrově Hokkaidó. Na jihu Přímořského kraje roste aralka kontinentální, *Aralia continentalis* aj.

Obsahové látky

Z aktivních látek obsažených v kořenech jsou zatím známy především triterpenoidní saponiny, zvané aralosidy A, B a C, dále asi 0,1-2 % silice, glykosidy, pryskyřice a cholin.

Léčebné užití

V lidovém léčitelství se tato droga užívala již dávno. Platí za tonizující prostředek při celkové únavě, depresích a rekonvalescenci po těžkých chorobách. Snižuje obsah cukru v krvi při diabetu, zvyšuje svalovou sílu, potenci a vitální kapacitu plic. Slouží jako

Léčivé rostliny třetího tisíciletí

Prof. Ing. Pavel Valíček, DrSc., Ing. Dr. Ladislav Kokoška, Ing. Kamila Holubová, CSc.

stimulátor centrálního nervového systému při léčbě neurastenie, při různých typech slabosti, psychických stavech, impotenci, nízkém krevním tlaku a při fyzické a duševní únavě. V Číně slouží rovněž k léčbě astmatu a tuberkulózy, v Japonsku rakoviny zažívacího traktu. Vědecké výzkumy posledních let potvrzují, že preparáty z některých druhů aralek mají adaptogenní efekt, ale rovněž působí jako antidiabetikum, diuretikum, antiseptikum a karminativum.

Používá se především extrakt z kořenů (poměr kořenů k 60-70 % ethanulu je 1:5), kdy se podává 30-40 kapek 2-3krát denně. Lékařská praxe v Rusku používá preparát Saparal (Saparalum), který představuje množství 0,05 g čistých amonných solí aralosidů A,B a C v tabletě (užívá se jedna tableta 2-6krát denně). Těchto extraktů nelze užívat při vysokém krevním tlaku, epilepsii, nespavosti a zvýšené citlivosti nervové soustavy.

Možnosti pěstování

Uvedené druhy aralek nejsou náročné na půdu ani teplotu a lze je pěstovat i v našich klimatických podmínkách. Vyžadují dostatečně osvětlené stanoviště a také větší množství vody. Rozmnožují se jak semeny, tak i vegetativně. Semena aralky mandžuské u nás většinou nedozrávají a navíc je třeba provádět stratifikaci. Velmi dobře se však množí kořenovými výběžky, neboť na metru kořenů je až 250 pupenů, z kterých mohou vyrůst nové rostliny.

Dožívají se stáří 25-40 let a kořeny se sklízí z dostatečně vzrostlých rostlin, tj. alespoň pětiletých, a to buď v září nebo brzy na jaře ještě před rašením. Vybírají se pouze kořeny o průměru 1-3 cm, očistí se od zeminy a rozřezají na příčné plátky a suší ve stínu při teplotě do 60 °C. Aby se porost sklizní nepoškodil, je třeba zachovat nadzemní část alespoň s polovinou kořenů.